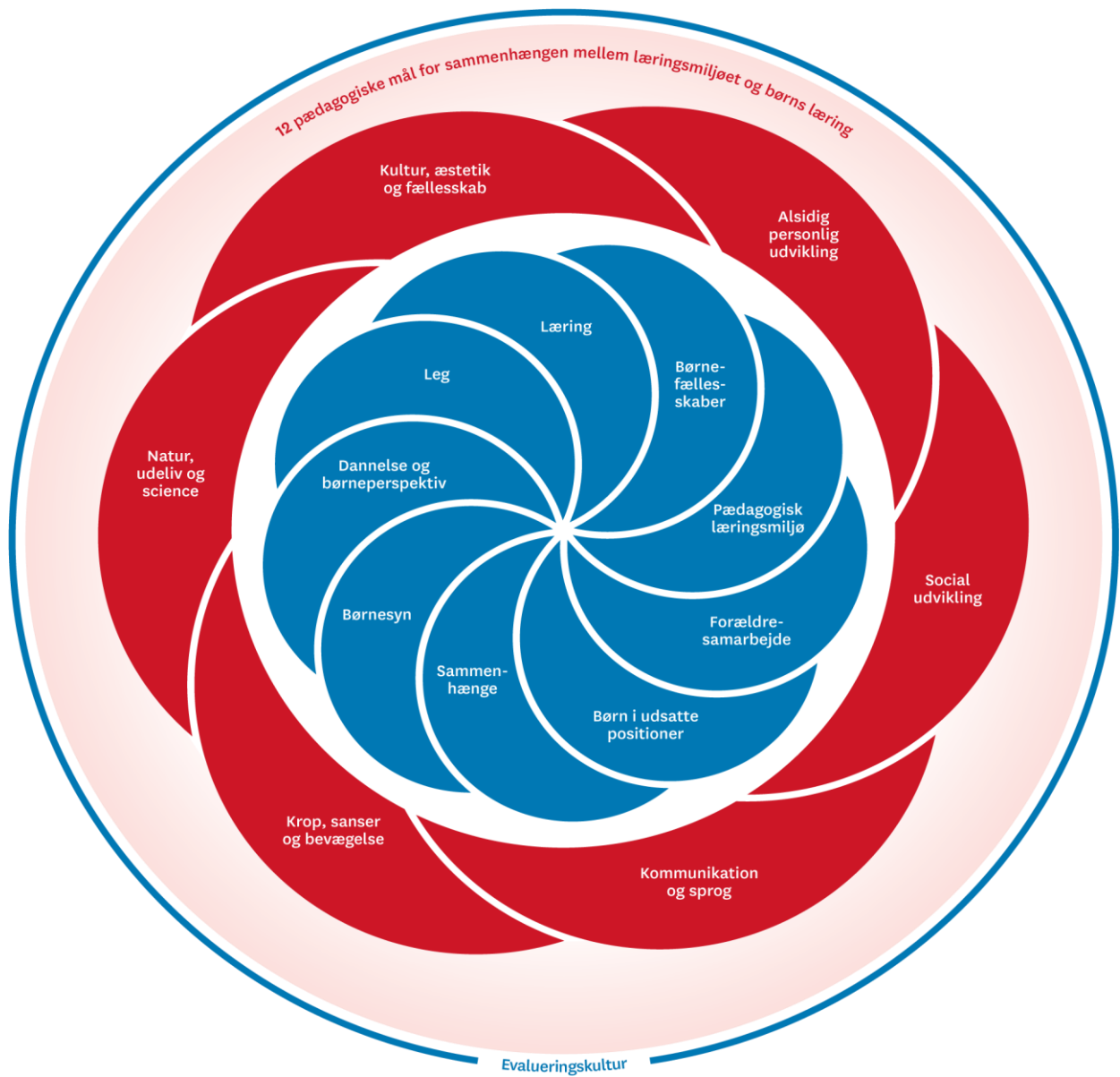

Pædagogisk læreplan for Rønde Børnehus, Moesbakken 2023

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Rønede Børnehus Moesbakken

Moesbakken 2a
8410 Rønede
Tlf. 87535240

Leder Preben Larsen. Mail: prla@syddjurs.dk, tlf. 30539814
Pædagogfaglig leder Inger Henriksen. Mail: ihh@syddjurs.dk, tlf. 29648573

Børnehuset Moesbakken

Børnehuset Moesbakken er en integreret institution normeret til 46 børnehavebørn og 20 vuggestuebørn. Børnehuset er bygget i år 2000 og senere udbygget med en vuggestueafdeling i 2009. I 2014 fik vi fællesledelse med børnehuset Viglen. Huset er opdelt i en vuggestue og to børnehavegrupper. Hver børnehavegruppe har 2 rum til rådighed med eget badeværelse og fælles garderobe. Vuggestuen har et større grupperum, et lille bil-/kreaturum og en dukkekrog, puslerum/badeværelse, garderobe og 2 krybberum. Derudover har vi fælles køkken/alrum midt i huset.

Vi har 8 pædagoger og 4 medhjælpere ansat. Vi har 2-3 vikarer tilknyttet huset, til at dække personalet ved kurser, sygdom og ferier. I perioder har vi studerende.

Moesbakken er beliggende tæt på Rønede skole, som vi har et godt samarbejde med i forhold til kommende skole startere. Børnene besøger miniSFO inden skolestart sammen med kommende klassekammerater fra andre institutioner, og personalet fra skolen besøger børnehaven. Vi har naturen tæt på, hvilket giver muligheder for ture ud af huset, bl.a. til skov og strand. Derudover har vi mulighed for at benytte spejderpladsen. Vi har en dejlig stor naturlegeplads med en stor bakke og frugttræer, samt klatretræer hvilket giver mange legemuligheder. Derudover har vi klatretårn, bål hus, mooncar/cykelbane, sandkasser, legehuse, rutsjebane, gynger og gode gemmesteder. Vuggestuen har sin egen legeplads, som blev renoveret i 2017 og benytter ofte børnehavens legeplads. På den måde lærer vuggestuebørnene børnehavens voksne og omgivelser at kende. Dette sikrer trygge overgange i institutionen. Et tæt og aktivt samarbejde mellem forældre og Moesbakkens personale er afgørende for at sikre det enkelte barns trivsel. Moesbakken er rammen om en stor del af børnenes hverdag, og derfor ser vi forældrene som nære samarbejdspartnere.

Vi vægter fagligheden højt, er udviklingsorienterede og deltager løbende i forskellige pædagogiske kurser for at dygtiggøre os på forskellige områder. Af pædagogiske redskaber benytter vi bl.a. ICDP (pædagogiske relationskompetencer) og TOPI (tidlig opsporing og indsats). Vi prioriterer de gode og nære relationer, barn-voksen og barn-barn, og vi har et indgående kendskab til det enkelte barns kompetencer, ressourcer og udfordringer.

Vores pædagogiske grundlag

Børnesyn, Dannelse og Børneperspektiv, Leg

Læring og Børnefællesskaber

Hvordan kommer de fem centrale elementer fra det fælles pædagogiske grundlag til udtryk hos os og bliver omsat i vores hverdag sammen med børnene?

Børnesyn:

Vi arbejder ud fra, at barnet er et socialt væsen, der orienterer sig mod sin omverden, i søgen efter tryghed og tilknytning. Barnet spejler sig i sine omgivelser, særligt de voksne omsorgspersoner. Vi imødekommer barnets kontaktbehov, og spejler barnet i dets følelser. Vi giver respons, så barnet udvikler sin selvforståelse, ved at blive imødekommet og accepteret. Det udvikler hjernens neuroner (neuroaffektiv pædagogik), og giver barnet de bedste betingelser for at udvikle sig i nærmeste udviklingszone (NUZO). Det trygt tilknyttede barn har de bedste muligheder for at lære og udvikle sig socialt.

Dannelse og børneperspektiv

Dannelse: Sker når børnene lærer og er deltagende i samspil med hinanden og i samspil med de voksne, som er nærværende, viser glæde og er engagerede. Det er vigtigt, at børn og forældre føler sig set og hørt i institutionen og altid mødes med et godmorgen- og farvel. Ved at skabe udviklende rammer og være tydelige voksne, styrker vi børnenes dannelse og opfordrer dem til, at vise deres grænser, samt kende andres. Ved at lære at sige til og fra på en hensigtsmæssig måde, understøttes barnets demokratiske udvikling og deltagelse i et fællesskab. I dagligdagen har børnene små opgaver, som de kan hjælpe til med. F.eks. dække rullebord, tørre borde af, hjælpe hinanden i garderoben, samt holde orden i deres rum. Her oplever børnene succes ved at mestre opgaver selv, og de føler ansvar og stolthedsfølelse ved at kunne hjælpe til, samt hjælpe hinanden og fællesskabet.

Børneperspektiv: I Moesbakken tager vi højde for, at det er børnenes hverdag, der er i centrum. Vi skaber trygge, genkendelige rammer, indenfor hvilke børnene kan trives og være trygge. Vi tilstræber at inddrage barnets perspektiv, så børnene er en aktiv del af deres egen hverdag. Der skal være plads til børnenes ideer i hverdagen, og der skal være deltagelsesbaner, hvor de kan engagere og fordybe sig. Vi prioriterer så vidt muligt at have gode og udviklende dialoger med barnet, vi viser oprigtig interesse, og tager dermed barnet alvorligt. Vi prioriterer og griber "de udviklende øjeblikke" i hverdagen.

Leg:

Vi prioriterer at legen er et bærende element i børnenes hverdag. Vi skaber de pædagogiske læringsmiljøer, som danner rammerne for gode og udviklende legemuligheder. De forskellige typer af lege stimulerer barnet på flere områder, hvilket vi

har øje for når vi indretter legemiljøer. Vi tilpasser løbende indretningen på stuerne efter børnenes behov og børnegruppens sammensætning. Legemiljøer er både fysisk indretning ude og inde, samt alsidige personlige og sociale læringsrum. Børn skal lære at lege, dette understøtter pædagogerne gennem rammesætning, styring og deltagelse i legen, eller som observerende fagperson.

Læring:

Der skal være mulighed for læring hele dagen. Læring findes i det, som barnet bliver optaget af, sammen med andre børn og voksne. Der skal være plads til, at barnet kan fordybe sig, da det er her den dybe læring kan finde sted.

Vi skal som voksne give barnet mulighed for læring hele dagen. Børn lærer i alle situationer, de lærer af hinanden og af de voksne. Optimal læring hænger sammen med barnets trivsel og tryghed, genkendelige rammer og nærvær. Læring sker på flere niveauer, både i hverdagsrutiner, hverdagssituationer, samt når læring er bevidst tilrettelagt i aktiviteter styret af voksne. Vi tilrettelægger dagen så den bedst muligt understøtter alle børns læring, og vi er på samme tid opmærksomme på, at alle lærer forskelligt. Vi er ligeledes bevidste om at læring og udvikling sker med et legende element.

Børnefællesskaber:

Vores børnefællesskaber er en meget central del af børnenes hverdag, hvor børnene har mulighed for en høj grad af selv- og medbestemmelse i deres leg. De laver legeaftaler med hinanden og forhandler sig frem til hvordan legen skal foregå. Vi voksne er opmærksomme på det sociale samspil og trivslen i legen. Vi hjælper og guider ved behov. Ser vi børn som ikke er en del af fællesskabet, skaber vi en leg eller aktivitet omkring barnet, hvor andre kan få øje på barnets styrker. Fællesskab er en af vores kerneværdier. Her oplever børnene at være en del af noget større, med gode kammerater. Børnene får lov til at opleve, hvad fællesskab vil sige. Det er både i større og mindre grupper. Børnefællesskaber betyder bl.a. at man altid har nogen at tale med, være sammen med og dele tingene med, både når det går godt eller skidt. Hver dag er der en samling i børnehaven, hvor børnene er en del af fællesskabet i gruppen. Til samling taler vi om dagens aktiviteter, hvad der er aktuelt i børnegruppen, vi synger sange og øver rim. Vi øver os i at have taletid og lytte til hinanden. For at styrke og understøtte udvikling og relationer mellem børnene på tværs af stuerne i hele huset, laver vi diverse aktiviteter i aldersinddelte grupper gennem hele året. De store børn udvikler en ansvarsfølelse overfor de mindste og de mindste opnår en større forudsigelighed og kendskab i overgangen til børnehaven. I vuggestuen har børnene hver dag de samme spisegrupper. Her taler vi om børnenes familier, oplevelser og interesser og vi øver samtalekultur. Inden børnene puttes, mødes de på madrassen med en voksen, hvor de f.eks. synger, læser bog, giver/modtager massage etc. – en hyggestund inden sovetid. Forældrene er en vigtig del af børnefællesskaberne. Vi gør opmærksom på hvilke børn som er interesserede i hinanden og gerne vil have private legeaftaler. Vi har en forventning om, at man derhjemme omtaler andre børn, voksne og familier positivt, så børnene ikke får en negativ holdning til andre mennesker.

Pædagogisk læringsmiljø

Hvordan vi hele dagen skaber et pædagogisk læringsmiljø, der giver alle børn mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes?

I Moesbakken tilrettelægger vi det pædagogiske læringsmiljø med udgangspunkt i det enkelte barn, børnegruppen og deres behov. Der er en genkendelig dagsrytme med aktiviteter, samling, faste spisetider og leg udenfor, hvilket er med til at skabe en tryk og forudsigelig hverdag.

Vi veksler mellem voksenstyrede aktiviteter og aktiviteter hvor vi følger børnenes initiativer og leg. Vi justerer løbende de pædagogiske læringsmiljøer i forhold til den aktuelle børnegrupperes behov. Vi indretter små rum i rummene hvor børnene kan lege uforstyrret og legetøjet er tilgængelig i børnehøjde, og hvor der er mulighed for at stimulere læring og udvikling. De voksnes roller er vigtige for at skabe læring for børnene gennem hele dagen. Vi skaber mulighed for nærvær og fordybelse omkring børnene, så de får mulighed for at udvikle sig og lære i de aktiviteter eller lege, som de vælger at være en del af. Vi skal guide børnene og understøtte deres dannelse, udvikling, læring og trivsel. Ved at skabe struktur og genkendelighed i hverdagen, skaber vi tryk til at børnene tør at udfordre og udvikle sig individuelt og som en del af fællesskab. Vi evaluerer løbende på børnenes leg, børneperspektiver og rutine-pædagogikken.

Samarbejde med forældre om børns læring

Hvordan samarbejder vi med forældrene om barnets og børnegrupperens trivsel og læring?

Det pædagogiske personale og ledelsen skaber rammer som muliggør samarbejde med forældre, om barnets og børnegrupperens trivsel og læring. Hjemmet er den mest centrale arena og har størst indflydelse på børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Vi afstemmer forventninger til hinanden i forhold til det individuelle forældresamarbejde.

Vi prioriterer et tæt samarbejde med forældrene særligt omkring indkøring, for at sikre en bred vidensdeling omkring det enkelte barn. Samlet set er det med til at tydeliggøre barnets trivsel i den første tid i dagtilbuddet. Det tætte samarbejde fortsætter i den daglige dialog med forældrene, hvor vi fortæller om barnets trivsel og udvikling.

Som personalegruppe arbejder vi tæt sammen hvilket gør, at I som forældre altid kan henvende jer til alle personaler i huset. Vi sikrer at beskederne kommer videre til de rette.

I vuggestuen tilbydes der en samtale efter barnets første 3-6 måneder. Omkring barnets 2-års fødselsdag afholdes der en samtale ud fra materialet Klar Til Læring og vi drøfter hvad der eventuelt arbejdes med hen imod børnehavestart. Lige inden barnet skal i børnehave, afholdes en samtale sammen med en pædagog fra børnehaven med fokus på overgangen.

I børnehaven afholdes der en samtale efter 3-6 mdr. samt inden skolestart. Ud over de faste samtaler, tilbydes der samtaler ved behov.

Vi afholder årligt forældremøde, hvor vi informerer om den pædagogiske hverdag, børnegruppens trivsel, hvad der rører sig blandt børnene, hvad vi har haft fokus på og hvad kommende fokus er. Vi har også andre sociale arrangementer, som f.eks. lysfest, arbejdsdag, bedsteforældredag og julefest.

Børn i udsatte positioner

Børn er forskellige og der skal være plads til børn der har særlige behov og har brug for ekstra støtte. Alle børn skal have mulighed for at trives, at være en del af et fællesskab og kunne indgå i Moesbakkens dagligdag, med respekt for de udfordringer de måtte have. Det er væsentligt at vi skaber en kultur hvor både børn, forældre og personale er rummelige og støttende i forhold til de børn der har brug for noget ekstra. Det er ligeledes væsentligt at alle børn lærer, at vi er forskellige og har individuelle styrker og udfordringer. Vi tilstræber at tilpasse institutionens og hverdagens rammer til det enkelte barn i børnegruppen.

Vi arbejder kontinuerligt ud fra NUZO (nærmeste udviklingszone) i et anerkendende, ressourceorienteret perspektiv (ICDP). Derfor opdeler vi ofte børnene i mindre grupper, som er tilrettelagt så alle børn har de bedste betingelser for trivsel og udvikling. Der er forskel på forældres ressourcer, vi er derfor opmærksomme på forældre, der har behov for ekstra hjælp eller vejledning i forældre rollen. Vi har et tæt samarbejde med PPR (Pædagogisk Psykologisk Rådgivning), som kan tilbyde forskellige former for vejledning og støtte.

Sammenhæng til børnehaveklasse

Hvordan tilrettelægger vi vores pædagogiske læringsmiljø for de ældste børn, så det skaber sammenhæng til børnehaveklassen? (Dette spørgsmål gælder kun dagtilbud med børn i den relevante aldersgruppe.)

Fra 1. april samles de ældste børn én gang om ugen, med henblik på vedligehold af de gode relationer på tværs af stuerne, som børnene har skabt i tidligere årgangsgruppe. Fra uge 43 samles de kommende skolebørn i Spiregruppen 2 gange om ugen, hvor der bl.a. arbejdes med Syddjurs kommunes 6 kompetencer fra "Klar til læring". Fra uge 8 tilstræbes Spiregruppen at samles 3 gange om ugen, i "slutspurten" inden skolestart.

- **Gode omgangsformer/** relationer (tale pænt til og om hinanden)
- **Nysgerrighed**, hvor vi skærper børnenes interesse og nysgerrighed ved at introducere dem for mønstre og former via opgaver, historiefortælling og aktiviteter. Vi understøtter børnenes nysgerrighed særligt i naturen og i forhold til egne færdigheder/kompetencer. Vi eksperimenterer gerne ud fra børnenes ideer
- **Vedholdenhed** er når børnene øver sig på noget der er svært. F.eks. et puslespil, en lang gåtur, klippe med en saks, at cykle/køre på mooncar osv.
- **Automatisering-** afklædning og påklædning- toiletbesøg/tørre sig selv, have styr på egne ting, selvhjulpen omkring madpakker, bære egne ting, rydde op efter sig selv ved leg.
- **Behovsudsættelse** øves når vi leger regellege, holder samling samt når barnet skal vente på tur.
- **Robusthed** styrkes når barnet overvinder hverdagens små udfordringer.

Fra september til april hvor børnene starter i Rønde skoles Mini SFO vægter vi samarbejdet med skolen højt gennem deltagelse i:

- Samarbejde med 2 faste SFO-personaler.
- En legedag i hallen på Rønde skole med elever fra 10. Klasse, samt deres kommende kammerater fra de andre børnehaver, som også skal gå på Rønde skole.
- Et besøg fra Rønde SFO fra de 2 faste personaler.
- Vi besøger skolen 1 gang før skolestart.

- Vi deltager i fodboldturnering på Rønede stadion, sammen med kommende skolebørn fra de andre børnehaver.

- På ture ud af huset prioriterer vi at besøge skolens legeplads med alle de kommende skolebørn.

Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan

Inddragelse af lokalsamfundet

Hvordan inddrager vi lokalsamfundet i arbejdet med at skabe pædagogiske læringsmiljøer for børn?

Vi har i Moesbakken stor gavn af vores lokalsamfund. Vi deltager i gudstjeneste i kirken til jul. Vi bidrager med udsmykning ved andre traditioner og kulturelle aktiviteter i byen. Vi besøger biblioteket som har en rigtig god børneafdeling. Her kan børnene fordybe sig i historiefortællingerne, men også i legen. Her er klæd-ud-tøj, legehus og forskellige rekvisitter. Vi kan ved lejlighed besøge den lokale efterskoles idrætshal. Her har vi mulighed for at arbejde med krop og bevægelse i et andet omfang end hjemme i Moesbakken. Vi inviteres til Store Legedag på efterskolen, hvor efterskoleeleverne har arrangeret forskellige aktiviteter for de ældste børnehavebørn. Vi besøger gerne Syddjurs Egnsteater, når de har forestillinger passende til Børnehusets aldersgrupper, samt andre kulturelle tilbud.

Børnehaven gør brug af den lokale spejderplads, hvor vi fanger smådyr fra bækken, vi udforsker skoven og leger i naturen.

Vi tager på tur til Stilleskoven ved Hospice, Følle bund, krible-krable skoven og tilstræber en sommertur til Kalø slotsruin og stranden.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

Hvordan integrerer vi det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i det pædagogiske læringsmiljø?

Børnemiljøet er et samlet begreb for det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø, der i Moesbakken er aktivt integreret i den pædagogiske praksis. Børnemiljøet vurderes i et

børneperspektiv, hvor vi tager udgangspunkt i personalets observationer af børnene. Vores børnemiljøvurdering er med til at skabe et inkluderende læringsmiljø på forskellig vis rundt i huset. Vi skaber læringsmiljøer der inviterer til leg, kreativitet og fordybelse, hvor børnene skal have mulighed for at være fysiske og motorisk aktive, både ude og inde.

Vi arbejder med at indrette lokalerne så de er indbydende. Vi forholder os løbende til hvordan indretningen understøtter børnegruppens behov. Vi laver små rum i rummene og opstiller legetøjet i de dertil indrettede læringsmiljøer, så det er tydeligt for børnene hvad de kan lege med og hvor. Vi har fokus på at arbejde i mindre grupper, som giver mulighed for at fordele os i alle husets rum, på en måde så der bliver ro til fordybelse.

I perioder laver vi udstillinger af børnenes forskellige kreationer, som kan være med til både at pynte i huset, men også fremvises til forældrene. I det skabende arbejde er det for børnene oftest ikke det "kunstneriske" udtryk, der er vigtigt men derimod den skabende proces der er det væsentlige.

Det er en integreret del af Moesbakkens kultur, at børn og forældre føler sig velkomne, og bliver mødt af nærværende voksne, som hilser med øjenkontakt og et smil. Vi vægter at børn og voksne har positive forventninger til hinanden og har gode omgangsformer, hvor vi møder hinanden ligeværdigt og med respekt for hinandens forskelligheder. Vi er bevidste om at det pædagogiske personale fremstår som gode rollemodeller i alle situationer.

De seks læreplanstemaer

Alsidig personlig udvikling

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

I Moesbakken skaber vi et læringsmiljø, hvor vi giver det enkelte barn mulighed for at blive set som det menneske det er, med et trygt miljø med lyttende voksne, der støtter og guider.

Vi kender det enkelte barn så godt, at vi ved hvor det er i dets udvikling og vi understøtter barnet i at nå dets nærmeste udviklingszone, når det er parat.

Eks. fra vuggestuen: En pige på 1 år er glad for sine nye gummistøvler. Hun øver sig ofte i garderoben med at tage dem på, og er også begyndt at vise interesse for at tage sine termobukser på. Pædagogen hjælper, støtter, opmuntrer og guider hende, så hun bibeholder interessen og er klar til at hjælpe hende videre til nye færdigheder.

Eks: Børnehaven er på tur og skal op ad en stejl bakke. En pige på 3 år har brug for at holde en voksen i hånden hele vejen op. Efter et par gange kan hun gå noget af vejen selv, til sidst kan hun, med stolthed, forcere bakken på egen hånd, kun med guidning fra den voksne.

Vi roser og anerkender barnet og følger op på det, barnet er optaget af her og nu.

Vi opmuntrer børnene til at øve sig, men anerkender barnets følelse af, når noget er svært; "Ja det er svært, du kan ikke ENDNU – men du øver dig og jeg vil gerne hjælpe

dig på vej". Vi støtter forskellige måder at øve sig på, samt guider barnet til at få øje på når der sker udvikling.

Vi tilstræber at barnet udvikler, hvad vi mener er gode og værdifulde, personlige kompetencer, inden de forlader Moesbakken;

- At fornemme og give udtryk for hvad *jeg* har lyst til
- Hvad vil *jeg* være med til/ikke være med til
- At turde prøve nyt og udfordre sig selv
- At kunne håndtere nye udfordringer nysgerrigt
- At tåle modgang
- At kunne fordybe sig
- At have tiltro til egne evner og til sig selv
- At kunne lytte til andre og være en del af et fællesskab
- At danne egne meninger og holdninger
- At ture forfølge egne ideer

Når barnet øver sig på disse kompetencer, skaber det de bedste forudsætninger for at navigere trygt, nysgerrigt og udforskende i sociale relationer og i det nære miljø. Dette forbereder dem bedst muligt, på håndtering af fremtidige livssituationer.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Vi mener at det er i relation til andre, at vi udvikler og forstår os selv, samtidig med at vi mærker styrken og glæden ved fællesskabet. Derfor vægter vi et miljø, hvor alle børn føler sig som en del af fællesskabet, højt. Vi tilrettelægger aktiviteter der fremmer børnenes muligheder for at indgå i sociale fællesskaber, samt medvirker til at udvikle børnenes empatiske udvikling og relationer. Det er i legen relationerne dannes, derfor er der både voksenguidet- og fri leg i løbet af dagen. Vi prioriterer leg og aktiviteter på tværs af stuer og alder, så sociale relationer kan blomstre. De yngste børn kan spejle sig i de ældste og de ældste børn får mulighed for at være en god rollemodel for de yngste; bl.a. i garderoben og som gå-makker på ture ud af huset.

Eks: Vuggestuen har musik og rytmik. Pædagogen starter med en Goddag-sang, hvor alle børns navne bliver nævnt. Herefter har børnene mulighed for at vælge en sang/ rim/ræmser. Børnene oplever at blive hørt og set, og føler sig som en del af det sociale fællesskab.

Vi arbejder i hele huset i små grupper, der tilgodeser børnenes forskellige behov og kompetencer i forhold til alder.

Eks: Børnehaven har "Fri for mobberi". Vi taler om en planche der viser en situation, hvor et barn har brug for hjælp. Vi taler om følelser og hvad de andre børn kan gøre for at hjælpe et barn som er ked af det. Herefter drager vi en parallel til en situation fra dagligdagen hvor børnene sætter ord på deres egne følelser i situationen. Forløbet afsluttes med børnemassage, hvor børnene giver hinanden massage. De kommer hinanden nært og styrker indbyrdes relationer.

Vi har øje for at børnenes forudsætninger for deltagelse i fælles aktiviteter er forskellige.

Eks. fra børnehaven: Vi leger "Lille hund der er en der har taget dit kødben". Nogle børn vil gerne ind og være hunden fra start, mens andre har brug for at se legen lidt mere an.

I fællesskabet lægger vi vægt på at børnene lærer og mærker hvilken betydning det har, at være sammen med andre og tage et socialt ansvar og indgå kompromisser.

Vi tilstræber at barnet udvikler, hvad vi mener er gode og værdifulde, sociale kompetencer, inden de forlader Moesbakken;

- At kunne være sig selv blandt andre
- At kunne løse små konflikter - også uden hjælp fra voksne
- At respektere regler og aftaler
- At bidrage til- og føle sig som en del af fællesskabet
- At kunne samarbejde med andre

Vi opmuntrer forældrene til;

- At støtte op om legeaftaler når børnene efterspørger dette
- At hjælpe sit barn til, at se sin egen rolle i konflikter
- At hjælpe sit barn til at sætte sig i det andet barns sted

Kommunikation og sprog

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Sproget er et væsentligt grundlag for at barnet gradvist udvikler refleksionsevne, kognitive – og analytiske kompetencer. Kommunikation og sprog har stor betydning for hvordan barnet danner sociale kompetencer, som igen er grundlæggende for hensigtsmæssig/uhensigtsmæssig kommunikation. Sproget er bl.a. adgangsbillet til fællesskabet og giver bedre muligheder for at forstå sig selv og sine omgivelser.

Vi vil i Moesbakken skabe et læringsmiljø, hvor vi italesætter handlinger og oplevelser. Vi er opmærksomme på at stille åbne spørgsmål, som stimulerer barnets lyst og mulighed for at komme med uddybende svar. Dette medvirker til at fremme børnenes sprogforståelse, ordforråd, udtale og sætningsdannelse. I dialogen lærer børnene at skiftes til at være i tale- og lytteposition.

Eks. fra vuggestuen: I puslesituationen er der gode muligheder for at øve sprog og kropsbevidsthed med barnet. Vi har fokus på dialogen barn/voksen imellem. Vi følger barnets interesse og har fælles opmærksomhed. F.eks. peger barnet på billedet af bilen og siger "vroom", den voksne siger, Ja det er en bil og bilen siger "vroom"

Vi pludrer med barnet der endnu ikke kan tale, og øver turtagning. Pludren er helt grundlæggende for barnets senere udvikling af talesprog. Det er begyndelsen på de lyde, som senere skal blive til barnets evne til at kommunikere med ord.

Eks. fra børnehaven: En pædagog sidder med en lille gruppe af de ældste børn og spiser madpakker.

Dreng: Jeg så en regnorm på vej i børnehaven i morges.

Pædagog: Nej hvor spændende, havde det regnet?

Dreng: Ja det havde regnet i nat, der var vådt på fliserne.

Pædagog: Tror du kun den kommer frem når det har regnet?

Pige: Ja fordi det hedder en regnorm.

Dreng: Nej, fordi jeg fandt også en på legepladsen i solskin engang.

Pædagog: Nå, hvor fandt du den så? Lå den ude i solskinnet, eller var den under en sten?

Dreng: Jeg gravede den op af jorden.

I samtalen med børnene, tilstræber pædagogen femturstagning – et spørgsmål efterfulgt af svar, fem gange. Pædagogen stiller spørgsmål som stiller krav til tænkning, nysgerrighed og fælles forundring.

I dagligdagen har hele huset fokus på sprog og kommunikation. Bl.a. arbejder vi med Syddjurs kommunes sprogkanon, sangkufferter, dialogisk læsning, eventyrfortællinger med figurer, skuespil, sanglege, rim/remser, hvor børnene har mulighed for at bidrage og være i fokus. I vuggestuen deltager de desuden i projektet Læseleg. Der bliver lavet sprogvurderinger på alle børn i 3- og 5-årsalderen, og der er en sprogansvarlig på hver stue. Der er ligeledes en sprogkyndig vejleder til personalet.

Eks. Børnehaven: Vi læser dialogisk læsning med en lille gruppe børn. Pædagogen læser bogen højt. Bagefter læses den igen mens pædagogen stiller spørgsmål ud fra handlingen, hvad sker der på billedet, hvad sker på næste side osv. Herved opfordres børnene til at bruge sproget aktivt og mere nuanceret.

Krop, sanser og bevægelse

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

En god kropsforståelse giver selverkendelse, da krop og sanser står i første række når vi erfarer verden. Børn sanser og reagerer på de oplevelser de møder. Vi bruger bevægelseslege og generel bevægelse til, at danne positive erfaringer med fællesskabet. Vi veksler mellem lege med højere puls og koncentrationslege, forskellige steder i børnehaven. En god motorik og velstimulerede sanser er vigtige brikker i forbindelse med al læring og udvikling.

Vi øver børnene i:

- Et stærkt kropssprog, som understøtter deres sproglige udtryk
- Glæden ved at bruge kroppen aktivt
- At kunne klare kropslig kontakt fra andre
- Være selvhjulpen
- At have fornemmelse for egne kropslige evner
- At mærke sig selv
- At finde- og skabe indre ro

Vi laver flere aktiviteter i dagligdagen der understøtter børnenes motoriske udvikling. Vi laver motorikbane på stuen, der indbyder til at kravle over borde, under stole, gennem tunneler, dreje på en drejeskive, gyngende, balancere på skamler/trædesten, klatre på klatrevæg, slå kolbøtter og springe/rulle på madras, osv.

Børnene har mulighed for at lege med perler (øve pincetgreb), klippe med saks, male, tegne, lege med konstruktionslegetøj (Lego, plusplus), spille spil. Aktiviteter som styrker finmotorikken.

Vi stimulerer børnenes taktile sanser igennem leg med modellervoks, bagning, leg med vådt kartoffelmel, fingermaling osv.

Eks. fra børnehaven: Vi leger Zoo, hvor vi først varmer kroppen op med dans til musik. Herefter skal børnene på skift vælge hvilket dyr vi møder, f.eks. slange, løve, krokodille osv. Børnene bestemmer på skift hvordan dyrene bevæger sig.

Eks. fra vuggestuen: Pædagogen spørger børnene, "skal vi lave massage"? Børnene kommer hen til pædagogen og lægger sig på måtten og er klar til massage. Mens børnene venter på deres tur, hjælper de pædagogen med at give de andre børn massage.

Vores legeplads er inddelt i forskellige niveauer så børnene har rig mulighed for at blive udfordret motorisk, og få tilgodeset stimuleringen af de motoriske sanser. Vi har klatretræer, gynger, klatrestativ/rutchebane, mooncarbane, mulighed for boldspil, sandkasser, bålhytte, legehuse og mange forskellige cykler og køretøjer.

Der er også mulighed for at stimulere andre sanser på legepladsen. Der er duftende blomster og krydderurter, man kan lytte til vinden i træerne-, fuglene synge og regnen der trommer på taget af legehuset. Vi har æble- og blommetræer, forskellige bærbuske og højbede til plantning af forskellige afgrøder, som løbende smages på. Årstiderne indbyder til forskellige stimuli af følesansen; koldt og varmt vejr, vandleg om sommeren, at mærke sandet tørt og vådt, osv. På legepladsen leder vi også efter insekter, og plukker blomster. Aktiviteter som også stimulerer finmotorikken.

Vi kan, når det er muligt, benytte efterskolens idrætshal, hvor børnene har mulighed for at løbe langt og hurtigt, spille bold, slå kolbøtter, rulle og hoppe på forskellige madrasser. Herved kan børnene udforske deres egen kropslige formåen, stimulere deres sanser og styrke deres evner til at aflæse andre børns og voksnes gestik, mimik og kropslige udtryk.

Personale fra både vuggestue og børnehave har været på kursus i grundlæggende motoriske forudsætninger og bevægelse, som genvej til trivsel og læring. Kurset hedder "Hjernen er stjernen - kroppen er vejen".

Et kursus hvor personalet har fået nye redskaber til at styrke børnenes motoriske udvikling, "kommunikationen" mellem krop og hjerne og stimulering af sanser, som er nødvendige for børns fremtidige udvikling.

Natur, udeliv og science

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Der er mange sansemæssige, kreative, fantasifulde og faktuelle oplevelser at hente, når vi følger naturens årshjul. Vi samler forskellige ting i naturen, kastanjer, blade, grankogler, bær, frugter osv. som vi tager med hjem og bruger kreativt og sanseligt.

Vi øver børnene i:

- At blive opmærksomme og nysgerrige på omverdenen og miljøet omkring dem
- At bruge naturen til leg, sanseindtryk og udforskning
- At få kendskab til naturelementer (vand, ild, jord og luft)
- At drage omsorg-, udvikle ansvarsfølelse-, samt respekt for natur og dyr
- At måle og veje, lege med antal og bygge med naturmaterialer

Vi er opmærksomme på hvad der fanger børnenes interesse i naturen. F.eks. når vi stopper op og kigger på en myre, snakker om hvor myren bor og hvor den er på vej hen. Vi kan blive bange eller grine når den kravler på armen og barnet kan inspireres af de andre til alligevel at turde lade den kravle på sig.

Hver forår/sommer har vi forskellige planteprojekter, hvor vi sår/planter grøntsager og blomster samt kartofler. Børnene deltager i hele processen "fra jord til bord". Vi laver ofte bål på børnehavens legeplads, hvor vi nyder godt af vores indsamlede afgrøder. Vi planter solsikker, tager dem med ind i varmen, giver dem vand og ser dem spire. Når de spirer får børnene solsikken med hjem til udplantning i egen have. (Eks. på arbejde med fotosyntese/science).

På vores ture til bækken og stranden, undersøger vi bl.a. hvad der sker når vi kaster forskellige natur materialer i vandet. F. eks hvad kan flyde, hvad synker, hvor flyder pinden hen, osv. (Eks. på matematisk opmærksomhed/science)

Eks: Børnehaven er på tur til skoven, hvor det vrirler med vinbjergsnegle, børnene samler dem lystigt og de tages med hjem til børnehaven og studeres. Gruppen laver et spontant snegletema, hvor der fodres, synges sange/rim/remser om snegle, og der laves et snegleløb. Efter et par dage sættes sneglene tilbage til naturen, hvor vi hentede dem.

Vi fanger også haletudser som vi tager med hjem og studere deres udvikling til frøer, hvorefter vi sætter dem tilbage til søen.

Eks: Vuggestuen er på legepladsen i regnvej, vi finder vandpytter og har det sjovt mens vi hopper i dem. Vi laver smatkager og sælger dem i legehuset. Vi "maler" huset med pensler og vand i al slags vejr. På ture ud af huset besøger vi gerne søen, hvor vi finder store sten og kaster dem i vandet, plukker blomster og kigger efter smådyr i vandet.

Kultur, æstetik og fællesskab

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Kulturen danner ramme for vores værdier, omgangsformer og den måde vi møder og rummer andre mennesker på. Kultur er både en kunstnerisk kraft der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet. Fælles for kultur er, at de har forskellige udtryksformer f.eks. kunst, musik, sang og fortælling. Et kulturelt læringsmiljø, understøtter børnenes muligheder for at udtrykke sig som skabende mennesker.

Børnene oplever at være en del af et større fællesskab med forskellige kulturelle værdier, normer og traditioner. Vi holder børnenes fødselsdage, enten i børnehaven eller hjemme hos det enkelte barn, lysfest (Kyndelmisse), fastelavn, påske, arbejdsdag (*en eftermiddag hvor forældre kommer og hjælper med forskellige praktiske opgaver. Vi spiser og hygger sammen*), høstfest/bedsteforældredag, halloween, og sidst men ikke mindst jul.

Eks. fra vuggestuen: Vi fejrer fødselsdag for et af børnene, vi pynter bordet med flag og fødselsdagstog, vi synger fødselsdagssang med instrumenter og fagter, råber højt hurra for fødselsdagsbarnet, inden vi spiser frugt og boller.

Når muligheden byder sig, tager vi gerne børnene med i kirke til danske højtider, på biblioteket, til teaterforestillinger eller musiske arrangementer med inviterede kunstnere. Det giver børnene mulighed for at deltage i fællesskabet omkring kulturelle oplevelser, traditioner og æstetiske udtryksformer.

I børnehaven arbejder vi af og til med eventyrfortællinger, hvor børnene spiller eventyr for hinanden og afprøver sig selv, både som aktiv deltager og som tilskuer.

Alle børn tilbydes kreative aktiviteter, hvor de anvender forskellige materialer og redskaber f.eks. maling, pap og papir, fjer, modellervoks, glimmer, tusser, farveblyanter m.m. Det giver børnene mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder.

Vi anvender lejlighedsvist IPad sammen med børnene, bl.a. til at søge ny viden, til at lytte til musik og lydbøger samt til at tage billeder med.

Evalueringsskulturr

Det er ikke et lovkrav at beskrive dagtilbuddets dokumentations- og evalueringsskulturr i den pædagogiske læreplan, men det kan være en fordel i udarbejdelsen af læreplanen at forholde sig til den løbende opfølgning og evaluering af indholdet i læreplanen.

Vi anvender redskabet "SMITTE". Det er et praktisk planlægnings- og evalueringsskulturr, som sikrer, at vi anvender data, og følger op på de pædagogiske mål. Der laves klare aftaler om, hvem, der gør hvad. På denne måde sikrer vi, at forberedelse, gennemførelse og evaluering hænger sammen.

Planlægning og evaluering foregår på stue- og afdelingsmøder. Værktøjet sikrer den nødvendige skriftlighed og systematik.

I forhold til selvevaluering og refleksion over praksis anvender vi "Redskab til selvevaluering" på vores møder. Vi reflekterer over pædagogisk praksis, og udvikler nye og forbedrede handlinger på baggrund af vores erfaringer. Vi evaluerer, hvorvidt vi har opnået de pædagogiske mål.

Hvordan evaluerer vi arbejdet med den pædagogiske læreplan, som skal foretages mindst hvert andet år?

Minimum hvert andet år tages den pædagogiske læreplan op til revision og drøftelse. I praksis anvender vi læreplanen som et dynamisk redskab, der jævnligt tages op til vurdering og afstemmes med praksis.